

Nota van toelichting

1. Algemeen en korte inhoud

Op grond van de Tijdelijke experimentenwet nieuwe stembiljetten (hierna: de Experimentenwet) kan worden afgeweken van diverse artikelen van de Kieswet teneinde het mogelijk te maken te experimenteren met nieuwe modellen voor een stembiljet. Het gaat daarbij om modellen voor een stembiljet met een handzaam formaat dat eenvoudig is te tellen, ter bevordering van de uitvoerbaarheid en daarmee de kwaliteit van de stemopneming, en dat geschikt is voor het afbeelden van logo's van politieke groeperingen ter bevordering van de toegankelijkheid van het stemmen.¹

In de Experimentenwet is de reikwijdte van het experiment beschreven. De invulling van het experiment is gedelegeerd naar het niveau van een algemene maatregel van bestuur. Dit besluit voorziet daarin. De regering wil beginnen met het houden van een experiment met het model stembiljet met partijen en kandidaatnummers². In deze algemene maatregel van bestuur worden nadere regels gesteld ten aanzien van dit model stembiljet en de wijze waarop de kiezer daarmee zijn stem uitbrengt, de inrichting van het stemlokaal, de beoordeling door het stembureau om vast te stellen of een geldige stem is uitgebracht en de mogelijkheid van het plaatsen van het logo van een politieke partij op dit stembiljet. Verder wordt geregeld met betrekking tot welke onderdelen van het experiment bij ministeriële regeling nadere regels kunnen worden gesteld. Ten slotte zijn regels gesteld over de evaluatie van het experiment.

Rekening is gehouden met de wijze waarop in de Experimentenwet de mogelijkheid om te experimenteren is afgebakend. Zo valt dit besluit binnen de doelomschrijving van artikel 2 van de Experimentenwet en wordt overeenkomstig artikel 3 van die wet slechts afgeweken van de in dat artikel vermelde onderdelen van de Kieswet.

2. Experimenteren met een nieuw stembiljet in het stemlokaal

2.1. Inleiding

In de Experimentenwet is bepaald³ dat de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties besluit of een experiment plaatsvindt met een nieuw model stembiljet en, na instemming van de betrokken gemeenteraad, in welke gemeente.⁴ Het kabinet heeft het voornemen bij een drietal achtereenvolgende verkiezingen experimenten mogelijk te maken in een viertal (kleinere) gemeenten; aan een experiment met een nieuw model stembiljet doen dan per verkiezing vier (kleinere) gemeenten mee. Na elk experiment zal de regering het experiment evalueren en bezien of opschaling naar een groter aantal experimenteergemeenten tot de mogelijkheden behoort. Vanwege het bijzondere karakter van het verkiezingsproces acht de regering het wenselijk om een vernieuwing als een heel nieuw stembiljet tijdens experimenten stap voor stap door te voeren, zodat duidelijkheid wordt verkregen over de werking in de praktijk en inzicht in de wijze waarop kiezers het beste kunnen worden voorgelicht over het nieuwe stembiljet. Door op relatief kleine schaal in enkele gemeenten te starten met het experiment wordt voorkomen dat de benodigde voorzieningen/voorlichting etc. op grote schaal dan wel landelijk worden ingevoerd en mogelijk niet voldoen. Dat zou niet doelmatig en/of doeltreffend zijn. De minister zal de gemeenten aanschrijven die gelet op de omvang van de gemeente in aanmerking komen. Deelname aan het experiment vereist instemming van de betrokken gemeenteraad. Zolang op basis van de Tijdelijke experimentenwet nieuwe stembiljetten kan worden geëxperimenteerd, geldt dat de gemeenten die al bij verkiezingen het nieuwe stembiljet hebben gebruikt, indien zij dat willen, daarmee verder

¹ Art. 2, eerste lid, van de Experimentenwet.

² Model 2 in de memorie van toelichting bij de Experimentenwet.

³ Art. 2, tweede lid, van de Experimentenwet.

⁴ Dit kan ook een openbaar lichaam zijn (Bonaire, Sint Eustatius, Saba), op grond van art. 11, en, bij een Eerste Kamerverkiezing een provincie, op grond van art. 2, derde lid, van de Experimentenwet.

kunnen gaan. Zij hoeven dan niet terug te gaan naar het huidige stembiljet. Het voornemen is om het eerste experiment bij de gemeenteraadsverkiezing in 2022 te laten plaatsvinden.⁵ Uit de wet volgt⁶ dat de aanwijzing van een gemeente als experimenteergebied geldt voor een gemeente als geheel. Dit houdt in dat het niet mogelijk is om bij één verkiezing in dezelfde gemeente te experimenteren met een nieuw model stembiljet in combinatie met stemmen met het huidige stembiljet.

Hieronder is een omschrijving opgenomen van het nieuwe stembiljet en wordt beschreven hoe de kiezer daarmee zijn stem uitbrengt, inclusief het uitbrengen van een blanco stem. Ook is een schets afgebeeld van het model voor een nieuw stembiljet. Tot slot wordt in dit onderdeel ingegaan op het kleinere formaat van het nieuwe model stembiljet en op de logo's van de partijen die op het stembiljet worden geplaatst, indien de partij behalve een naam ook een logo heeft geregistreerd bij het centraal stembureau.

2.2. Korte omschrijving van het model stembiljet met partijen en kandidaatnummers

De kiezer krijgt dit stembiljet net als in de huidige situatie uitgereikt door het stembureau, waarna hij ermee naar het stemhokje gaat. Op het model stembiljet staan geen namen van kandidaten vermeld. Op de bovenhelft van het stembiljet staan de partijlogo's (van de partijen die een logo hebben geregistreerd), de nummers en de namen van de aan de desbetreffende verkiezing deelnemende partijen. Op de onderhelft staan nummers, die de nummers van de kandidaten van de partijen vertegenwoordigen. Het aantal kandidaatnummers dat op het stembiljet wordt vermeld, is gelijk aan het aantal kandidaten op de kandidatenlijst met de meeste kandidaten. Het maximale aantal nummers van kandidaten dat op het stembiljet kan worden vermeld is 80, conform artikel H 6, tweede lid, van de Kieswet. Bij ministeriële regeling zal het model voor het stembiljet worden vastgesteld.

Hieronder is een schets afgebeeld van het stembiljet, waarbij op de bovenhelft de partijen en op de onderhelft de kandidaatnummers te zien zijn.

⁵ Kamerstukken II 2020/21, 35455, nr. 6.

⁶ Art. 2, tweede lid, van de Experimentenwet. Zie ook de artikelsgewijze toelichting bij dat artikel.

Stembiljet [voor de/het soort verkiezing]
rijksdag en gemeenteraad verkiezing

Kies één partij

Keuze	☐	1	(Aanduiding van de partij)	Keuze	☐	21	(Aanduiding van de partij)
Keuze	☐	2	(Aanduiding van de partij)	Keuze	☐	22	(Aanduiding van de partij)
Keuze	☐	3	(Aanduiding van de partij)	Keuze	☐	23	(Aanduiding van de partij)
Keuze	☐	4	(Aanduiding van de partij)	Keuze	☐	24	(Aanduiding van de partij)
Keuze	☐	5	(Aanduiding van de partij)	Keuze	☐	25	(Aanduiding van de partij)
Keuze	☐	6	(Aanduiding van de partij)	Keuze	☐	26	(Aanduiding van de partij)
Keuze	☐	7	(Aanduiding van de partij)	Keuze	☐	27	(Aanduiding van de partij)
Keuze	☐	8	(Aanduiding van de partij)	Keuze	☐	28	(Aanduiding van de partij)
Keuze	☐	9	(Aanduiding van de partij)	Keuze	☐	29	(Aanduiding van de partij)
Keuze	☐	10	(Aanduiding van de partij)	Keuze	☐	30	(Aanduiding van de partij)
Keuze	☐	11	(Aanduiding van de partij)	Keuze	☐	31	(Aanduiding van de partij)
Keuze	☐	12	(Aanduiding van de partij)	Keuze	☐	32	(Aanduiding van de partij)
Keuze	☐	13	(Aanduiding van de partij)	Keuze	☐	33	(Aanduiding van de partij)
Keuze	☐	14	(Aanduiding van de partij)	Keuze	☐	34	(Aanduiding van de partij)
Keuze	☐	15	(Aanduiding van de partij)	Keuze	☐	35	(Aanduiding van de partij)
Keuze	☐	16	(Aanduiding van de partij)	Keuze	☐	36	(Aanduiding van de partij)
Keuze	☐	17	(Aanduiding van de partij)	Keuze	☐	37	(Aanduiding van de partij)
Keuze	☐	18	(Aanduiding van de partij)	Keuze	☐	38	(Aanduiding van de partij)
Keuze	☐	19	(Aanduiding van de partij)	Keuze	☐	39	(Aanduiding van de partij)
Keuze	☐	20	(Aanduiding van de partij)	Keuze	☐	40	(Aanduiding van de partij)

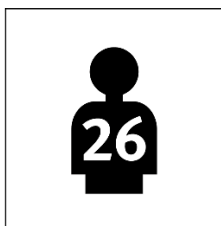
[Uitleg]

en kies één kandidaat van die partij [Uitleg]

☐	1	☐	2	☐	3	☐	4	☐	5	☐	6	☐	7	☐	8	☐	9	☐	10
☐	11	☐	12	☐	13	☐	14	☐	15	☐	16	☐	17	☐	18	☐	19	☐	20
☐	21	☐	22	☐	23	☐	24	☐	25	☐	26	☐	27	☐	28	☐	29	☐	30
☐	31	☐	32	☐	33	☐	34	☐	35	☐	36	☐	37	☐	38	☐	39	☐	40
☐	41	☐	42	☐	43	☐	44	☐	45	☐	46	☐	47	☐	48	☐	49	☐	50
☐	51	☐	52	☐	53	☐	54	☐	55	☐	56	☐	57	☐	58	☐	59	☐	60
☐	61	☐	62	☐	63	☐	64	☐	65	☐	66	☐	67	☐	68	☐	69	☐	70
☐	71	☐	72	☐	73	☐	74	☐	75	☐	76	☐	77	☐	78	☐	79	☐	80

Schets van stembiljet met partijen (bovenhelft) en kandidaatnummers (onderhelft)

Op dit stembiljet wordt verder bij elke partij het aantal kandidaten van die partij vermeld.⁷ Dit is bedoeld om de kiezer te helpen bij het vinden van het juiste nummer van de kandidaat op wie hij wil stemmen. Hieronder is een voorbeeld in detail van deze vermelding afgebeeld. Indien achter de aanduiding van een partij de vermelding in dit voorbeeld zou staan, heeft die partij 26 kandidaten op de lijst staan.

Voorbeeld van de vermelding op het stembiljet van het aantal kandidaten (hier 26) van een partij

2.3. Hoe stemt de kiezer met dit model stembiljet

De kiezer stemt met dit model stembiljet door op het opengevouwen stembiljet eerst, op de bovenhelft, het stemvakje in te kleuren bij de partij van zijn keuze en vervolgens, op de onderhelft, het stemvakje in te kleuren bij het nummer van de kandidaat van die partij op wie hij wil stemmen.

⁷ Zie de afbeelding hier direct boven.

Consultatieversie

De namen en de nummers van de kandidaten staan in het overzicht van kandidaten dat de kiezer voor de verkiezingsdag thuis krijgt en dat tevens voor de kiezer in het stemhokje beschikbaar is. In dat overzicht van kandidaten staan ook de overige gegevens van de kandidaten die op het huidige stembiljet staan, te weten voorletter(s), (eventueel) roepnaam, gemeente of woonplaats en eventueel geslacht. Verder staat op het overzicht van kandidaten evenals op het stembiljet, bij elke partij het aantal kandidaten van die partij vermeld.⁸ De kiezer raadpleegt het overzicht van kandidaten om na te gaan welk kandidaatnummer hoort bij de kandidaat op wie hij wil stemmen. De leden van het stembureau en andere kiezers die zich in het stemlokaal begeven moeten uiteraard niet kunnen zien welke keuze de kiezer maakt op het stembiljet en welke pagina van het overzicht van kandidaten de kiezer raadpleegt. Daarom wordt het stemhokje voorzien van een gordijn.

Schets van een stemhokje met gordijn

De kiezer brengt met dit model stembiljet een blanco stem uit door, net als bij het huidige stembiljet, geen enkel stemvakje in te kleuren.

Na het invullen vouwt de kiezer het stembiljet dicht en doet het in de stembus.

Hieronder staan twee schetsen afgebeeld van het overzicht van kandidaten: een schets van de voorzijde van het overzicht van kandidaten en een schets van een willekeurige pagina van een partij (hier pagina 4, partij 4). Bij ministeriële regeling wordt een model voor dit overzicht van kandidaten vastgesteld.

⁸ Zie aan het einde van paragraaf 2.2. inclusief de afbeelding daar ('Voorbeeld van de vermelding op het stembiljet van het aantal kandidaten (hier 26) van een partij').

Dit is geen stembiljet

Overzicht van kandidaten

[Aanduiding van de verkiezing] [datum]

1	Logo [Aanduiding van de partij]	16	Logo [Aanduiding van de partij]	31	Logo [Aanduiding van de partij]
2	Logo [Aanduiding van de partij]	17	Logo [Aanduiding van de partij]	32	Logo [Aanduiding van de partij]
3	[Aanduiding van de partij]	18	Logo [Aanduiding van de partij]	33	Logo [Aanduiding van de partij]
4	Logo [Aanduiding van de partij]	19	Logo [Aanduiding van de partij]	34	[Aanduiding van de partij]
5	Logo [Aanduiding van de partij]	20	Logo [Aanduiding van de partij]	35	Logo [Aanduiding van de partij]
6	Logo [Aanduiding van de partij]	21	Logo [Aanduiding van de partij]	36	Logo [Aanduiding van de partij]
7	Logo [Aanduiding van de partij]	22	Logo [Aanduiding van de partij]	37	Logo [Aanduiding van de partij]
8	Logo [Aanduiding van de partij]	23	Logo [Aanduiding van de partij]	38	[Aanduiding van de partij]
9	Logo [Aanduiding van de partij]	24	[Aanduiding van de partij]	39	Logo [Aanduiding van de partij]
10	Logo [Aanduiding van de partij]	25	Logo [Aanduiding van de partij]	40	Logo [Aanduiding van de partij]
11	Logo [Aanduiding van de partij]	26	Logo [Aanduiding van de partij]		
12	Logo [Aanduiding van de partij]	27	Logo [Aanduiding van de partij]		
13	Logo [Aanduiding van de partij]	28	Logo [Aanduiding van de partij]		
14	Logo [Aanduiding van de partij]	29	Logo [Aanduiding van de partij]		
15	Logo [Aanduiding van de partij]	30	Logo [Aanduiding van de partij]		

Ga naar de bladzijde met de partij en kandidaat van uw keuze

Schets van voorzijde van het overzicht van kandidaten

4 [Aanduiding van de partij] Logo Aantal kandidaten van partij 4 is 24

1 [Naam]	21 [Naam]
2 [Naam]	22 [Naam]
3 [Naam]	23 [Naam]
4 [Naam]	24 [Naam]
5 [Naam]	
6 [Naam]	
7 [Naam]	
8 [Naam]	
9 [Naam]	
10 [Naam]	
11 [Naam]	
12 [Naam]	
13 [Naam]	
14 [Naam]	
15 [Naam]	
16 [Naam]	
17 [Naam]	
18 [Naam]	
19 [Naam]	
20 [Naam]	

4 [Aanduiding van de partij] Logo Aantal kandidaten van partij 4 is 24

Tweede Kamer der Staten-Generaal op 28 september 2020

Schets van pagina van een partij (hier pagina 4, partij 4) in het overzicht van kandidaten

2.4. Vergissen door de kiezer bij stemmen met het nieuwe stembiljet

Indien een kiezer zich bij het invullen van het nieuwe model stembiljet vergist, krijgt hij, net als het geval is bij het stemmen met het reguliere stembiljet⁹, de kans om het opnieuw te doen. Hij geeft daartoe, net als thans het geval is, het stembiljet terug en ontvangt van de voorzitter op zijn verzoek een nieuw biljet. Omdat de kiezer bij de experimenten te maken krijgt met een heel nieuw stembiljet dat hij op een andere manier invult dan hij gewend is, is in dit besluit geregeld dat de kiezer zich tweemaal mag vergissen. De teruggegeven stembiljetten worden onbruikbaar gemaakt.¹⁰

2.5. Uitleg en voorlichting

Wanneer wordt geëxperimenteerd met een nieuw stembiljet zal uiteraard voorlichting en uitleg worden gegeven, zodat de kiezer begrijpt hoe hij met het stembiljet moet stemmen. Er is immers sprake van een nieuw model stembiljet waarmee de kiezer op een heel andere manier zijn stem uitbrengt dan hij met het huidige stembiljet is gewend. Er zal voor de kiezers dan ook uitlegmateriaal worden ontwikkeld. Voor de experimenten zal een oefenvoorziening beschikbaar zijn, soortgelijk aan de digitale oefenvoorziening die eerder is ontwikkeld ten behoeve van de Nederlanders die vanuit het buitenland stemmen met een stembiljet dat vergelijkbaar is met dit model stembiljet. Ook bevat het nieuwe stembiljet zelf een korte uitleg voor de kiezer over de wijze waarop hij zijn keuze moet maken.

Voor de stembureauleden wordt instructiemateriaal ontwikkeld waarin onder meer aandacht wordt besteed aan het beoordelen van de geldigheid van de uitgebrachte stemmen.

2.6. Kleiner formaat

Het model voor een nieuw stembiljet heeft een kleiner formaat dan het huidige stembiljet. Het kleinere, en daarmee handzamere formaat maakt dat de nieuwe stembiljetten eenvoudiger zijn te tellen dan het huidige stembiljet. Het kleinere formaat kan er tevens voor zorgen dat het nieuwe stembiljet voor kiezers makkelijker te hanteren is dan het huidige stembiljet. Ook zorgt het kleinere formaat ervoor dat de stembiljetten ten opzichte van het huidige stembiljet beter geschikt zijn om te gebruiken in combinatie met een mal.¹¹ Hierdoor worden slechtziende of blinde kiezers in staat gesteld om met de nieuwe stembiljetten zelfstandig hun stem uit te brengen.

2.7. Logo's

Op het nieuwe stembiljet wordt, behalve naam en nummer van de partij, het logo van de partij geplaatst, indien de partij behalve een naam ook een logo heeft geregistreerd bij het centraal stembureau. Ook op het overzicht van kandidaten worden de partijlogo's vermeld, indien de partij behalve een naam ook een logo heeft geregistreerd bij het centraal stembureau. De logo's kunnen voor de kiezer de herkenbaarheid van de partij waarop men wil stemmen vergroten, en in die zin, ook voor laaggeletterden, het stembiljet beter toegankelijk maken. De registratie van logo's gebeurt op grond van paragraaf 3 van de Experimentenwet. In het geval een politieke partij geen logo registreert, wordt uitsluitend de naam van de politieke partij vermeld. De hiervoor afgebeelde schets van het stembiljet geeft globaal weer hoe dit er uit kan zien.¹²

3. Evaluatie

Op grond van artikel 15 van de Experimentenwet wordt elk experiment geëvalueerd. De evaluatie is er in de eerste plaats op gericht, gelet op de doelstelling van de wet, om de effecten op het tellen van de kleinere stembiljetten na te gaan. De evaluatie heeft verder tot doel inzicht te verkrijgen in het aantal ongeldig uitgebrachte stemmen en de redenen daarvan. Daartoe zullen in

⁹ Art. J 27, eerste lid, van de Kieswet.

¹⁰ Op de wijze van art. J 27, tweede lid, van de Kieswet in combinatie met art. J 7 van het Kiesbesluit.

¹¹ Een mal met gaatjes waarop in reliëf de aanduidingen zijn vermeld. De mal wordt gebruikt in combinatie met audio-apparatuur.

¹² Zie paragraaf 2.2. Zie voor het overzicht van kandidaten paragraaf 2.3.

het proces-verbaal van de telling de vormen van ongeldigheid worden opgenomen. Een belangrijk element van de evaluatie is verder de bruikbaarheid van de ingezette voorziening(en) voor kiezers en stembureauleden, en van de voorlichting en de uitleg (inclusief oefenmateriaal) voor kiezers en van het instructiemateriaal voor stembureauleden. Er zal verder worden geklokt hoe lang de kiezer in het stemhokje is. Ervaringen van kiezers zullen waar mogelijk bij de evaluatie worden betrokken door ernaar te streven kiezers bij het verlaten van het stemlokaal enkele vragen te stellen. De ervaringen van stembureauleden zullen worden meegenomen door hen na de verkiezingsdag te enquêteren. Ten behoeve van de evaluatie zal ten slotte onderzoek worden gedaan naar de kosten van het experiment en de organisatorische consequentie voor het verkiezingsproces van het gebruik van het nieuwe stembiljet. Bij dat laatste kan bijvoorbeeld worden gedacht aan het drukken van de stembiljetten en de overzichten van kandidaten.

4. Administratieve lasten en financiële consequenties

Uit het voorstel vloeien geen (extra) administratieve lasten voor burgers of bedrijven voort. De gevolgen van het besluit voor burgers (kiezers) zijn dat de kiezers bij de experimenten hun stem kunnen uitbrengen met een kleiner formaat stembiljet dat ervoor kan zorgen dat het stembiljet makkelijker te hanteren is dan het huidige stembiljet. Door de mogelijkheid van het plaatsen van logo's van partijen op het stembiljet is de verwachting dat met name laaggeletterde kiezers beter met het nieuwe stembiljet uit de voeten kunnen. Voor leden van de stembureaus is het gevolg dat zij de stemmen eenvoudiger en daardoor sneller kunnen tellen, wat kan leiden tot een vermindering van de tijd die zij aan het tellen moeten besteden. Dit kan leiden tot een vermindering van bestuurlijke lasten van de gemeenten.

Het voornemen is om bij een drietal achtereenvolgende verkiezingen experimenten mogelijk te maken in een viertal gemeenten (per verkiezing). Na elk experiment zal de regering het experiment evalueren en bezien of opschaling naar een groter aantal experimenteergemeenten tot de mogelijkheden behoort. De kosten van deze experimenten, die worden geraamd op circa € 0,7 miljoen per experiment (waar een viertal kleinere gemeenten aan meedoet) komen voor rekening van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Dat wil zeggen dat deze experimenten geen financiële gevolgen zullen hebben voor de gemeenten waar het experiment plaatsvindt. De kosten van de experimenten die worden voorzien, betreffen de stembiljetten, het overzicht van kandidaten, de voorziening(en) in het stemlokaal die nodig is dan wel zijn om te kunnen stemmen met het nieuwe stembiljet, zoals het gordijn in het stemhokje, verder voorlichting en uitleg aan kiezers, training van stembureauleden en de evaluatie. Waar mogelijk zal gebruik worden gemaakt van wat al eerder is ontwikkeld voor de testen die zijn uitgevoerd in de periode 2012 tot en met 2018 en voor de experimenten die hebben plaatsgevonden met een nieuw stembiljet voor de kiezers in het buitenland. Het voorlichtings-, uitleg- en oefenmateriaal zal door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties worden ontwikkeld en aan de gemeenten die experimenteren ter beschikking worden gesteld.

5. Advies en consultatie

Het ontwerpbesluit is voor advies voorgelegd aan de Kiesraad, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken (NVVB) en de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Daarnaast heeft internetconsultatie plaatsgevonden.

PM

Artikelsgewijs deel

Hoofdstuk 1. Algemene bepalingen

Artikel 3. Begripsbepaling

In artikel 3 zijn "kandidatenlijsten" gedefinieerd. Gelet op de koppeling in artikel 11 tussen het plaatsen van logo's en aanduidingen, dient expliciet te worden bepaald dat waar in dit besluit wordt gesproken van 'kandidatenlijsten' het de onherroepelijk geldig verklaarde lijsten betreft als bedoeld in de artikelen I 17, eerste lid, en S 13 van de Kieswet, waarboven, in voorkomend geval, de aanduiding van de partij is geplaatst.

Hoofdstuk 2. Het stembiljet

Artikel 4. Het model stembiljet bij het experiment

Dit artikel biedt Onze Minister de mogelijkheid het hier genoemde model stembiljet vast te stellen voor een verkiezing waarbij wordt geëxperimenteerd.

In het eerste lid wordt het model voor het nieuwe stembiljet beschreven. Het model heeft een verschijningsvorm, waarbij, op de bovenste helft, de aan de verkiezing deelnemende politieke partijen staan en, op de onderste helft, nummers die de kandidaten van de partijen vertegenwoordigen. De kiezer stemt door op het stembiljet eerst de partij te kiezen waartoe de kandidaat van zijn keuze behoort, en vervolgens het nummer van de kandidaat van zijn keuze van die partij te kiezen. Voor meer informatie over dit model wordt verwezen naar par. 2.2 en 2.3. van het algemeen deel van de toelichting.

Het tweede lid regelt dat een experiment ook mogelijk is bij de verkiezing van de leden van de Eerste Kamer.

In het derde lid wordt afgeweken van artikel J 20, eerste lid, tweede volzin, en artikel T 2, eerste lid, van de Kieswet, omdat op de stembiljetten waarmee kan worden geëxperimenteerd geen handtekening van de voorzitter van het centraal stembureau wordt geplaatst. Bij het vaststellen van het model voor het stembiljet wordt – zoals gebruikelijk – daarop vermeld de naam van het vertegenwoordigend orgaan waarvoor de verkiezing geldt en het verkiezingsjaar.

Het vierde lid voorziet in een grondslag voor het vaststellen van een model stembiljet dat wordt gebruikt bij een experiment.

Hoofdstuk 3. Experiment met een nieuw stembiljet

Artikel 5. De stemhokjes

Het eerste lid regelt dat in elk stemhokje een overzicht van de kandidatenlijsten voor de kiezer beschikbaar is. In dit overzicht staan de kandidatenlijsten van de aan de verkiezing deelnemende politieke partijen. Dit overzicht heeft de kiezer nodig om zijn stem te kunnen uitbrengen, omdat hij aan de hand daarvan bepaalt welk kandidaatnummer hoort bij de kandidaat van zijn keuze. Voorts bevat het eerste lid een grondslag om bij ministeriële regeling een model vast te stellen voor de wijze waarop het overzicht van de kandidatenlijsten wordt vormgegeven.

Het tweede lid regelt dat de stemhokjes worden voorzien van een gordijn. Daarnaast bepaalt dit lid dat de kiezer het gordijn sluit wanneer hij in het stemhokje zijn stem uitbrengt. Dit is nodig om te voorkomen dat het voor andere in het stemlokaal aanwezigen zichtbaar is welke keuze de kiezer maakt op het stembiljet en welke pagina in het overzicht van de kandidatenlijsten de kiezer bekijkt.

Artikel 6. Het uitbrengen van de stem

De kiezer brengt zijn stem uit in twee stappen. Allereerst kleurt hij het witte stipje rood voor de politieke partij waar de kandidaat van zijn keuze toe behoort. Vervolgens kleurt hij het witte stipje rood voor het nummer van die kandidaat. De kiezer kleurt aldus twee stipjes op het stembiljet rood, één op de bovenhelft van het stembiljet, geplaatst vóór een lijst (partij), en één op de onderhelft van het stembiljet, geplaatst vóór het nummer van een kandidaat op die lijst (partij).

Voor het uitbrengen van een blanco stem kleurt de kiezer, net als bij het huidige stembiljet, geen enkel wit stipje in.

Artikel 7. Vergissen bij het invullen van het stembiljet

In dit artikel is geregeld dat een kiezer een extra mogelijkheid krijgt tot het opnieuw invullen van een stembiljet ten opzichte van hetgeen is bepaald in artikel J 27, eerste lid, tweede volzin, van de Kieswet. De voorzitter verstrekt de kiezer op zijn verzoek dus maximaal twee keer een nieuw stembiljet om in te vullen. Deze bepaling is opgenomen omdat de kiezer dit nieuwe model stembiljet op een andere manier moet invullen dan hij gewend is bij het huidige stembiljet.

Artikel 8. Het beoordelen van de stem

In het eerste lid is geregeld dat het vaststellen van de geldigheid van een stem gedeeltelijk plaatsvindt aan de hand van dit artikel in plaats van aan de hand van artikel N 7, tweede en derde lid, en artikel N 8, eerste lid, van de Kieswet. Deze afwijking is nodig, omdat de bepalingen uit de Kieswet niet zijn toegesneden op dit model stembiljet. Artikel N 7, eerste lid, van de Kieswet, waarin staat omschreven wanneer een stem blanco is uitgebracht, is onverkort van toepassing.

Het tweede lid regelt dat een stem geldig is wanneer aan drie voorwaarden is voldaan. Ten eerste is de stem uitgebracht ofwel op een kandidaat, zoals omschreven in het derde lid, ofwel de stem is blanco uitgebracht, zoals omschreven in artikel N 7, eerste lid, van de Kieswet. Ten tweede is de stem uitgebracht op een stembiljet dat op grond van artikel 4 van dit besluit is vastgesteld. Ten derde mogen op het stembiljet geen bijvoegingen zijn geplaatst waardoor de kiezer kan worden geïdentificeerd. Indien niet aan alle drie de voorwaarden wordt voldaan is de stem ongeldig.

Het derde lid bepaalt wanneer een geldige stem op een kandidaat is uitgebracht. Daarvoor dient zowel één wit stipje vóór een politieke partij als één wit stipje vóór het nummer van een kandidaat van die partij geheel of gedeeltelijk met rood te zijn ingekleurd. Kleurt een kiezer slechts één stipje in, hetzij voor een lijst (partij), hetzij voor een nummer van een kandidaat, dan is de stem ongeldig.

Artikel 9. Een nieuwe opneming van stembiljetten

Zowel het centraal stembureau (artikel P 21, eerste lid, van de Kieswet) als het vertegenwoordigend orgaan (artikel V 4, vierde lid, van de Kieswet) kunnen tot een nieuwe stemopneming (hertelling) van stembiljetten besluiten. Als een experiment heeft plaatsgevonden met een nieuw stembiljet zijn bij de hertelling de regels van het experiment zoals opgenomen in dit besluit van toepassing, bijvoorbeeld de bepalingen met betrekking tot de beoordeling van de geldigheid van een stem. Die regels staan in artikel 8 van dit besluit. Het vertegenwoordigend orgaan kan tevens tot een herstemming besluiten. Indien het vertegenwoordigend orgaan besluit tot een herstemming, vindt ook de herstemming plaats overeenkomstig de regels van het experiment. Dit artikel voorziet daarin.

Artikel 10. De verkiezing van de leden van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Het eerste lid bepaalt dat een experiment met dit model stembiljet bij de verkiezing van de leden van de Eerste Kamer (zoveel mogelijk) op dezelfde wijze plaatsvindt als een experiment met dit model stembiljet bij de verkiezingen die zijn geregeld in Afdeling II van de Kieswet. Dit sluit aan bij de uniformiteit die in de Kieswet tussen deze bepalingen bestaat.

Om bij de Eerste Kamerverkiezing toepassing te kunnen geven aan de in dit besluit neergelegde regels voor het experiment dient van enkele bepalingen uit Afdeling III van de Kieswet te worden afgeweken. Deze bepalingen zijn opgenomen in het tweede lid. Het betreft bepalingen over de wijze van stemmen en de procedure bij vergissen (artikel T 4, eerste en derde lid, voor zover het betreft de toepassing van artikel J 27, eerste lid, van de Kieswet), en de beoordeling van de stem (artikel T 8, tweede lid, van de Kieswet).

Het centraal stembureau kan bij de verkiezing van de leden van de Eerste Kamer besluiten tot een hertelling van de stembiljetten over te gaan. Deze mogelijkheid bestaat op grond van artikel U 17 van de Kieswet. Voor de toepassing van het bepaalde in artikel 9 op de stemopneming bij de Eerste Kamerverkiezing wordt daarom geregeld dat in die bepaling artikel U 17 van de Kieswet wordt gelezen.

Het vierde lid regelt dat de regels van dit besluit ook gelden voor de verkiezing van de leden van de Eerste Kamer door de leden van de kiescolleges in Caribisch Nederland. Dit houdt in dat zowel de afwijkingen van als de aanvullingen op de Kieswet die in dit besluit zijn geregeld, ook van toepassing zijn op de verkiezing van de leden van de Eerste Kamer door de leden van de kiescolleges.

Artikel 11. Logo's

Dit besluit regelt de criteria voor het plaatsen van logo's van politieke groeperingen op het stembiljet en het overzicht van de kandidatenlijsten. Voor de vormgeving van dit artikel is aansluiting gezocht bij het Tijdelijk experimentenbesluit stembiljetten en centrale stemopneming (hierna ook: Tijdelijk experimentenbesluit 2013), op grond waarvan het plaatsen van logo's op de stembescheiden voor kiezers buiten Nederland reeds mogelijk is.

Het eerste lid regelt wanneer het logo van een politieke groepering op het stembiljet en het overzicht van de kandidatenlijsten wordt geplaatst. Hiervoor gelden twee criteria: (i) het logo is geregistreerd bij het centraal stembureau (onderdeel a) en (ii) de aanduiding van de betreffende groepering is geplaatst op het stembiljet en de kandidatenlijst (onderdeel b). Dit laatste om te voorkomen dat op het stembiljet alleen een logo van een groepering staat, en geen aanduiding. Dat zou namelijk tot verwarring kunnen leiden bij de kiezer.

Het tweede lid bepaalt dat wanneer twee of meer politieke groeperingen gezamenlijk aan de verkiezing meedoen door samenvoeging van hun aanduidingen en zij allebei een logo hebben geregistreerd, hun beider logo's gezamenlijk op het stembiljet en het overzicht van de kandidatenlijsten kunnen worden geplaatst.

Het derde lid regelt dat geen logo op het stembiljet en het overzicht van de kandidatenlijsten wordt geplaatst indien van twee of meer gezamenlijk aan de verkiezing deelnemende politieke groeperingen niet alle groeperingen een logo hebben geregistreerd. Als namelijk maar één of een deel van de logo's op het stembiljet en het overzicht van de kandidatenlijsten zou worden geplaatst, kan bij de kiezer verwarring ontstaan voor welke politieke groepering(en) de lijst is ingediend.

Hoofdstuk 4. Overige bepalingen

Artikel 12. De verkiezing van de leden van het Europees Parlement

In dit artikel is geregeld dat de bepalingen uit dit besluit ook van toepassing zijn op de verkiezing van de leden van het Europees Parlement indien bij die verkiezing wordt geëxperimenteerd.

Artikel 13. Evaluatie

De Experimentenwet schrijft voor dat elk experiment wordt geëvalueerd. Dit artikel stelt de kaders voor deze evaluatie. Het eerste lid van dit artikel regelt dat elk experiment onder verantwoordelijkheid van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties wordt geëvalueerd. Aan de hand van een evaluatie kunnen de voor- en nadelen van het model stembiljet waarmee is geëxperimenteerd en de gebruikte voorziening(en), alsmede de omstandigheden waaronder het experiment heeft plaatsgevonden in kaart worden gebracht.

In het tweede lid zijn de aspecten geformuleerd die inzichtelijk dienen te worden gemaakt ten behoeve van de evaluatie. Onderdeel a. betreft het aspect of en in welke mate het tellen van de stembiljetten is versneld. Of dit het geval is, kan worden beoordeeld door de duur van de telling te

vergelijken met de duur van de telling in een of meer gemeenten waar niet wordt geëxperimenteerd en waar een gelijk of vergelijkbaar aantal politieke partijen deelneemt aan de verkiezing. Onder 'het bepalen van de keuze' in onderdeel e. wordt verstaan het bepalen van de kandidaat van zijn keuze aan de hand van het overzicht van kandidaten en het invullen van het stembiljet.

Bij het evalueren van een experiment wordt gekeken naar het geheel aan aspecten die in dit artikel worden genoemd, en wordt het experiment niet slechts beoordeeld op basis van afzonderlijke aspecten. Naar aanleiding van de bevindingen die volgen uit de evaluatie kan na elk experiment worden gezien of en op welke onderdelen er verbeteringen kunnen plaatsvinden, zodat hiermee bij een volgend experiment ervaring kan worden opgedaan.

Artikel 14. Samenloop met Wet nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslagen

Dit artikel regelt dat dit besluit wordt aangepast aan de wijzigingen in de Kieswet indien het wetsvoorstel Wet nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslagen al in werking is getreden.

Artikel 15. Inwerkingtreding

Dit artikel bepaalt dat dit besluit in werking treedt op een bij koninklijk besluit te bepalen tijdstip. De tweede volzin regelt dat het besluit op dezelfde dag vervalt als de Tijdelijke experimentenwet nieuwe stembiljetten, waarin dit besluit zijn grondslag vindt.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

drs. K.H. Ollongren